

RÉGI-ÚJ MULTIMÉDIA ALBUM

Mélyi József írása az 1. Építészeti Nemzeti Szalon – 100% kreativitás című kiállításról

Fotók: Bujnovszky Tamás

A szalonkiállítás fogalmáról többféle elképzelés élhet egyszerre a Magyar Művészeti Akadémiában, amely az 1. Építészeti Nemzeti Szalon – 100% kreativitás című kiállítást a Műcsarnokban jegyzi. Ezeket az értelmezéseket – amelyeknek boncolgatása nem

vezetne messzire –, a Fekete György, vagy éppen Aknay János által korábban felvázolt elméleti konstrukciókat most mindenesetre felülírja a Szegő György munkájában megvalósult gyakorlat, amely szerint a (nemzeti) Szalon nem más, mint egy adott művészeti

terület és időszak magyar termésének kurátor által válogatott anyaga. Azaz, teljesen hétköznapi értelemben: egy mai kiállítás. Mai, mert kortársnak – amely szó az akadémiai anektálás előtt, hosszú évtizedeken át a Műcsarnok állandó jelzője volt – nem

nevezhető. Nem elsősorban azért, mert ilyen kiállítás bármely ország bármely évtizedéről készíthető lenne (svéd építészet a hatvanas években; mai ausztrál, török, szaúd-arábiai stb. építészet), s ez a téridő-tetszőlegesség a kortárs problémákat nagyban relativizálhatja. Még csak nem is a nemzeti megközelítés miatt, amelyet manapság egyre kevésbé lehet kizárólagossá tenni, elég, ha csak a fent nevezett országok elmúlt évtizedeire gondolunk. Kortársnak mindenekelőtt azért nem nevezhető a tárlat, mert a bemutatott épületeket pusztán önmagukban, kontextusukból kiemelve látjuk. Ahogy Torma Tamás a Népszabadságban is megállapította, ezeknek az alkotásoknak nincs környezetük: nagyrészt szép épületfotókat, előnyös szögekből felvett filmeket láthat a néző, de nem tudja, mindez hová illeszkedik. Nincs egy térkép, amely megmutatná, hol keressük az adott objektumot, nincs az egyes prezentációs dobozokba, vagy a táblókba beleszóve-beleírva, mi is történt vagy történik ezekkel az épületekkel. Az elmúlt öt-tíz évben kiderült, hogy alkalmasak-e arra, amire építették őket (lásd például a Stephaneumot Piliscsában)? Megvan-e még az eredeti funkciójuk?

Vagy hol a helye az épületeknek, általában a magyar építőművészetnek a nemzetközi összefüggésrendszerben? E kortárs kérdésekre a kiállítás nem ad válaszokat, s így az épületekből óhatatlanul kirajzolódó korkép is csak a felszínt mutatja, kedvező nézetből.

A kiállítás általánosságban sem kérdez, hanem kijelent; a falszövegek mondatai elmentmondást nem tűrően mutatják, hol tart a magyar építészet, s merre kellene haladnia. „A népi hagyományt őrző és a parametrikus tervezés díszítő tendenciái közelítenek egymáshoz. (...) A jelenség akkor válhat az így hirtelen helyzetbe kerülő magyar építészet javára, ha az alkotók, a közönség és a média egyaránt felismerik, hogy az építészet az építészet, a minőség pedig minőség.” Szegő György magyar építészeti világlképében – ahol a háttérben gyakran legalább is Hegel vagy a freudi elfojtás sejlik fel – a legalapvetőbb a hagyományokból építkezők és a modernizálók éles kettéválasztása, majd ugyanezzel a levegővel a két irányzat történelmi közeledésének megállapítása; a kiállításon az elválasztást és keveredést a nyeregteret, illetve lapostetőt installációk hivatottak megjeleníteni. Ugyanilyen plasztikusan

kerül középpontba Makovecz Imre mint szellemi atya. A kiállítás egyik végén, az Építve tanítani terem fáján az ő neve áll a gyökérzet közepén, s az apszisban a „Magyar építészek fája” szintén az ő inspirációjára készülhetett. Makovecz – aki a kiállítás tárgyát adó elmúlt tíz-tizenöt évben már inkább csak mások hivatkozási alapjaként volt jelen – szellemiségét a szövegek mellett jelzi a fa (mint anyag és mint szimbólum) gyakori megjelenése, illetve a szakrális épületek finom hangsúlyozása. (Érdekes itt is együtt látni, milyen sokféle, modern és „felvilágosult” egyházi épület készült az elmúlt évtizedben hazánkban.) Fontos hangsúlyt jelent az újragondolt épületek előtérbe helyezése és az ökológiai problémákra adott megoldások kiemelése, bár a különben nagyon igényes installáció leggyengébb pontja épp a Táj-építészet fejezetben, a nyírfák közé belógatott táblók környezetében található. Fontos az oktatási intézmények produkciójának differenciált megmutatkozása – közepén éppen a milánói expóra készült Malom makettjével... Kevésbé sikerült jól a válogatás a társzművészetek bemutatásában – itt már nemcsak finom a szakrális túlsúly –; s szinte elhanyagolható lett végül a belsőépítészeti anyag. A jól felépített tartalmi egységek között a három hátsó tér és az apszis kialakítására (benne a mesterekkel, mérnöki-építészeti teljesítményekkel, filmválogatással és várostervezéssel) mintha nem maradt volna már ugyanannyi idő vagy energia.

Ez azért is szembetűnő, mert a megvalósult tervekből összeállított épületanyag gazdag és jól válogatott, apró súlyponteltolásokkal tükrözi a Magyar Építőművészet elmúlt évtizedének tartalmát. Leegyszerűsítve olyan a kiállítás, mint a „rég-új” folyóirat év(tized)könyve, pontosabban mozgóképekkel bővített multimédia albuma, benne egy rendben lévő (vagy legalábbis a renchez a helyes irányt követve mindenképpen eljutó) magyar építészeti világgal. Ebben a képeskönyvben nincsenek konfliktusok – egyedül a Pannonhalmi Főapátság építkezésével kapcsolatos levelek tanúskodnak vitákról –; itt minden alkotás emblematikusnak tűnhet. Ebből az albumból nem látszik, hány épület jött létre az Európai Unió támogatásával, s hány terv nem valósulhatott meg, mert a mindenkor magyarországi építészeti intézményrendszer ezt nem tette lehetővé.

Ez az album finoman idomul a „kiadóhoz”, a Budapest emblematikus épületeit állami segítséggel éppen kisajátító MMA-hoz. Az idomulásból adódik, hogy a kiállítás az ő értelmezésükben is „szalon” marad, amelyet más efféle (politikailag garantáltan hasonlóan nagy költségvetésből létrehozott) események követnek majd, Szegő György intézményében. Négy év múlva megint építészeti kiállítás lesz, s aztán így tovább, egészen addig, amíg tízhúsz év múlva jó esetben a kortárs fogalmát ismét megértve visszajutunk oda, ahol már a kilencvenes években is jártunk.